

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

اداره پاسخگویی به سوالات دینی

احکام فطریه

دوره آموزشی کارشناسان پاسخگویی به سوالات شرعی

گروه علمی احکام اداره پاسخگویی به سوالات دینی

(سال ۱۳۹۸)

((غیر قابل انتشار))

فهرست

فصل اول: مقدمه.....	۵.....
۱.۱. معنای فطره	۵
۲.۱. فواید زکات فطره	۵
فصل دوم: شرایط وجوب زکات فطره.....	۵.....
۱.۲. وجوب زکات فطره.....	۵
۲.۲. وجوب زکات فطره افراد نان‌خور	۶
۳.۲. وجوب زکات فطره بر کافر	۶
فصل سوم: زمان زکات فطره.....	۷.....
۱.۳. وقت وجوب زکات فطره	۷
۲.۳. زمان پرداخت زکات فطره	۸
۳.۳. پرداخت زکات فطره قبل از عید فطر(قبل یا بین ماه رمضان)	۹
۵.۳. کنار گذاشتن و تأخیر در اداء زکات فطره	۹
۶.۳. تلف شدن فطره و ضامن بودن فرد با تأخیر در پرداخت زکات فطره	۱۰
۷.۳. وظیفه شخصی که زکات فطره را پرداخت نکرده است	۱۰
فصل چهارم: احکام زکات فطره.....	۱۱.....
۱.۴. ساقط شدن زکات فطره	۱۱
۲.۴. فردی که نان‌خور دونه‌فر است	۱۱
۳.۴. نان‌خور فرد دیگری شدن در شب عید فطر	۱۱
۴.۴. عدم پرداخت زکات فطره فرد توسط شخصی که بر او واجب است	۱۲
۵.۴. تحقیق در پرداخت زکات فطره	۱۲
۶.۴. وکالت دادن به افراد جهت پرداخت زکات فطره	۱۲
۷.۴. زکات فطره فقیر و خانواده‌اش	۱۳
۸.۴. زکات فطره فردی که بدهی دارد	۱۴
۹.۴. حکم کسی که فقیر نیست ولی الان پول فطریه را ندارد	۱۴
۱۰.۴. زکات فطره همسری که در عده است	۱۵
۱۱.۴. زکات فطره زن ناشزه	۱۵
۱۲.۴. زکات فطره زنی که شوهرش خرجی او را نمی‌دهد	۱۵
۱۳.۴. زکات فطره زن تأمین کننده مخارج زندگی	۱۵
۱۴.۴. زکات فطره بچه شیرخوار	۱۶
۱۵.۴. زکات فطره حمل (جنین)	۱۶
۱۶.۴. زکات فطره صغیر یا مجنون	۱۶
۱۷.۴. زکات فطره اجیر	۱۷
۱۸.۴. زکات فطره دانشجو، سرباز و زندانی	۱۷
۱۹.۴. زکات فطره کسی که فوت شده است	۱۸
۲۰.۴. ورود میهمان بعد از زمان وجوب زکات فطره	۱۸
۲۱.۴. ورود میهمان قبل از زمان وجوب زکات فطره	۱۹
۲۲.۴. تعریف نان‌خور (مدت زمانی که به میهمان نان‌خور گفته می‌شود)	۱۹

۲۰.....	۲۳.۴. شک در نانخور شدن
۲۰.....	۲۴.۴. اختلاف نظر مراجع میهمان و میزبان، در پرداخت زکات فطره
۲۱.....	۲۵.۴. پرداخت زکات فطره بجای شخص دیگر
۲۱.....	۲۶.۴. میهمانی که بدون رضایت صاحبخانه آمده است
۲۱.....	۲۷.۴. شخصی که از روی اکراه و جبر میهمان صاحبخانه شده است
۲۲.....	فصل پنجم: مصرف زکات فطره.....
۲۲.....	۱.۵. مصارف زکات فطره
۲۲.....	۲.۵. پرداخت زکات فطره به مرجع تقلید
۲۳.....	۳.۵. مقدم بودن افراد برای دریافت زکات فطره
۲۳.....	۴.۵. تعریف فقیر
۲۳.....	۵.۵. شک در فقر
۲۴.....	۶.۵. شرایط فقیر برای دریافت زکات فطره
۲۵.....	۷.۵. عدالت فقیر
۲۵.....	۸.۵. گناه کار بودن فقیر
۲۶.....	۹.۵. مصرف زکات فطره در معصیت
۲۶.....	۱۰.۵. ضرورت شیعه بودن
۲۶.....	۱۱.۵. پرداخت زکات فطره به واجب النفقه
۲۷.....	۱۲.۵. پرداخت زکات فطره به سید
۲۸.....	۱۳.۵. پرداخت زکات فطره به طفل
۲۸.....	۱۴.۵. پرداخت زکات فطره به عنوان هدیه(عدم لزوم گفتن به فقیر).....
۲۹.....	۱۵.۵. مکان پرداخت زکات فطره
۲۹.....	۱۶.۵. انتقال زکات فطره
۳۰.....	۱۷.۵. حکم پرداخت زکات فطره به کمیته امداد
۳۱.....	فصل ششم: جنس و مقدار زکات فطره.....
۳۱.....	۱.۶. نوع جنس زکات فطره
۳۱.....	۲.۶. تفاوت در جنس زکات فطره
۳۲.....	۳.۶. شرایط جنس زکات فطره
۳۳.....	۴.۶. پرداخت اجناس دیگر به جای زکات فطره.....
۳۳.....	۵.۶. پرداخت پول به جای زکات فطره
۳۳.....	۶.۶. معیار در محاسبه مکان و قیمت زکات فطره
۳۴.....	۷.۶. اختلاف قیمت زمان وجوب با زمان ادا
۳۴.....	۸.۶. پرداخت زکات فطره از مال حرام
۳۴.....	۹.۶. کنار گذاشتن زکات فطره بصورت مشاع
۳۵.....	۱۰.۶. کنار گذاشتن زکات فطره از مال مشترک
۳۵.....	۱۱.۶. کنار گذاشتن کمتر از حد واجب زکات فطره (یک صاع).....
۳۵.....	۱۲.۶. مقدار زکات فطره
۳۵.....	۱۳.۶. اندازه پرداخت زکات فطره به فقیر
۳۶.....	۱۴.۶. مخلوط شدن چند زکات فطره با هم
۳۷.....	۱۵.۶. تبدیل زکات فطره(تعویض فطره با چیز دیگری)

۱۶۶.	وظیفه شخص در صورت تعویض فطریه	۳۷.....
۱۷۶.	حکم گم شدن فطریه کنار گذاشته شده	۳۸.....
۱۷۶.	حکم واریز پول زکات فطره به حساب بانکی	۳۸.....
۱۸۶.	حکم کارت به کارت کردن فطریه به حساب فقیر	۳۸.....
۳۹	فصل هفتم: بیان چند مطلب پیرامون زکات فطره	
۱.۷.	قصد قربت	۳۹.....
۲.۷.	اشتباه در پرداخت زکات به فقیر	۳۹.....

مقدمه

۱.۱. معنای فطره

برای فطره چند معنا ذکر شده است:^۱

۱. الدین، یعنی زکات اسلام و دین [فرد به افتخار مسلمان بودن، زکات می‌دهد].
۲. الخلقه، یعنی زکات بدن، به‌خاطر اینکه فطره فرد را از مرگ حفظ می‌کند و یا به خاطر پاک نمودن انسان از پلیدی‌هاست.
۳. الافطار، برای جواز افطار در روز عید فطر است.

۲.۱. فواید زکات فطره

فواید زکات فطره بدین شرح است:^۲

۱. موجب حفظ انسان از مرگ زودرس و بلاها می‌شود.
۲. موجب قبولی روزه ماه رمضان می‌گردد.
۳. زکات فطره مکمل روزه است؛ همان‌طور که صلوات بر پیامبر □ مکمل نماز است.
۴. باعث سلامتی جسم و پاک‌سازی روح از رذایل اخلاقی است.

فصل اول: شرایط وجوب زکات فطره

۱.۲. وجوب زکات فطره

شرایط وجوب زکات فطره (فطریه) را بیان نمایید؟

بر مکلفی که در زمان وجوب زکات فطره [با توجه به اختلاف زمان وجوب زکات فطره] شرایط ذیل را دارا باشد، پرداخت زکات فطره خود و کسانی که عرفاً نان‌خور او محسوب می‌شوند، واجب است:

۱. بالغ باشد؛ ۲. عاقل باشد؛ ۳. بیهوش نباشد؛ ۴. فقیر نباشد؛ ۵. بنده و عبد نباشد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).^۱

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان.

۱. بالغ باشد؛ ۲. عاقل باشد؛ ۳. فقیر نباشد (نکته: بر کسی که بیهوش باشد؛ اما شرایط دیگر را داشته باشد، زکات فطره واجب می‌شود). (آیت الله مکارم).^۲

۲.۲. وجوب زکات فطره افراد نان‌خور

آیا در وجوب زکات فطره افراد نان‌خور، شرایط خاصی لازم است؟

- خیر، انسان باید فطریه کسانی را که در غروب، یا مغرب شب عید فطر [برحسب اختلاف فتاوا] نان‌خور او هستند؛ پرداخت نماید و تفاوتی ندارد کوچک باشند یا بزرگ، مسلمان باشند یا کافر، دادن نفقه و خرج آنها بر او واجب باشد یا نه، در شهر او باشند یا شهری دیگر (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۳

۳.۲. وجوب زکات فطره بر کافر

آیا کافر واجب است زکات فطره بپردازد؟

- در وجوب پرداخت زکات فطره، مسلمان بودن شرط نیست؛ بنابراین بر کافر نیز واجب است و چنانچه کافر بعد از غروب شب عید فطر، مسلمان شود، زکات فطره از او ساقط می‌شود و پرداخت زکات فطره بر او واجب نیست. (حضرت امام، آیت الله سیستانی).^۴

- در وجوب زکات فطره بر کافر اشکال قوی است (آیت‌الله مکارم).^۵

۴.۲. وجوب زکات فطره بر مسلمان غیر شیعه

آیا پرداخت زکات فطره، بر مسلمانی که شیعه نیست، واجب می‌شود؟

- بله، حتی مسلمانی که شیعه نبوده و بعد از زمان وجوب زکات فطره شیعه شود؛ فطریه از او ساقط نمی‌شود و باید آن را بپردازد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۶

۱. عروة الوثقی، ج ۲، شرایط وجوب زکات فطره؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۱؛ سیستانی منهاج الصالحین، زکات فطره؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱ و ۱۹۹۳ و ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹.

۲. مکارم، توضیح المسائل، ۱۶۹۲؛ عروة الوثقی، ج ۲، شرایط وجوب زکات فطره.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۳؛ سیستانی منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۲.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، شرایط وجوب زکات فطره، مسئله ۲؛ سیستانی منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۱.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، شرایط وجوب زکات فطره، مسئله ۲.

۶. غروب یا مغرب بر حسب اختلافی که نسبت به زمان وجوب زکات فطره وجود دارد.

۷. عروة الوثقی، ج ۲، شرایط وجوب زکات فطره، مسئله ۲؛ سیستانی منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۱.

فصل دوم: زمان زکات فطره

۱.۳. وقت وجوب زکات فطره

شب عید از چه زمانی شروع می‌شود؟

- از غروب آفتاب شب عید فطر (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۱

وقت وجوب زکات فطره چه زمانی است؟

- وقت وجوب زکات فطره، با داخل شدن شب عید فرا می‌رسد؛ درحالی‌که فرد نیز جامع شرایط وجوب باشد؛^۲ البته نسبت به اینکه وجود شرایط، لحظه‌ای قبل از غروب و یا مقارن با غروب هم کافی است یا خیر، فتاوی متفاوت است که در ادامه بیان می‌شود (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۳

آیا جمع شدن شرایط وجوب، لحظه‌ای قبل از شب عید فطر^۴، برای اثبات وجوب زکات فطره لازم است؟ یا اینکه در صورت جمع شدن شرایط وجوب، مقارن و یا بعد از شب عید فطر، بازهم زکات فطره واجب می‌شود؟

۱. اگر شرایط وجوب، لحظه‌ای قبل از شب عید فطر باشد؛ پرداخت زکات فطره واجب است (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۵

۲. اگر شرایط وجوب مقارن با شب عید فطر باشد:

- پرداخت زکات فطره لازم نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۶

- پرداخت زکات فطره بنا بر احتیاط واجب است (آیت الله سیستانی).^۷

۳. اگر شرایط وجوب بعد از شب عید فطر باشد:

- پرداخت زکات لازم نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۸

۱. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الایذان، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

۲. نک: وجوب زکات فطره، ص ۷.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئله ۶؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی وقت وجوبها؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الزکاة، زکاة الفطره؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

۴. با توجه به اختلافاتی که در زمان شروع شدن شب عید وجود دارد.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئله ۶؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۲، سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الزکاة، زکاة الفطره؛

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئله ۶؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۲.

۷. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، کتاب الزکاة، زکاة الفطره.

۸. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرایط الوجوب، مسئله ۶؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فیمن تجب علیه، مسئله ۲؛

- در صورت تحقق شرایط بعد از غروب، تا زمان باقی بودن وقت زکات فطره، پرداخت زکات بنابر احتیاط واجب لازم است (آیت الله سیستانی).^۱

۲.۳. زمان پرداخت زکات فطره

ابتدای زمان وجوب پرداخت زکات فطره چه زمانی است؟

۱. شب عید فطر است (حضرت امام).^۲
۲. بعد از اثبات حلول ماه شوال می توان آن را کنار گذاشت (امام خامنه ای).^۳
۳. ابتدای زمان وجوب پرداخت زکات فطره بنابر مشهور شب عید فطر است (آیت الله سیستانی).^۴
۴. روز عید است (آیت الله مکارم).^۵

انتهای پرداخت زکات فطره چه زمانی است؟

۱. کسی که در نماز عید حاضر شود:
الف. بنابر احتیاط، قبل از نماز آن را پرداخت کند (حضرت امام).^۶
ب. باید قبل از نماز آن را پرداخت کند (آیت الله مکارم).^۷
ج. بنابر احتیاط، قبل از نماز آن را پرداخت نماید و یا آن را از مال خود جدا نماید (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).^۸
۲. کسی که در نماز عید حاضر نشود:
تا قبل از زوال روز عید فطر، زکات فطره را پرداخت نماید.^۹ (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^{۱۰}

۱. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، کتاب الزکاة، زکاة الفطرة.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها.

۳. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۴.

۴. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، زکاة الفطرة، قبل از مسئله ۱۱۷۹.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۹.

۷. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۹.

۸. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۴؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الزکاة،

زکاة الفطرة، قبل از مسئله ۱۱۷۹؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۳۷؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۹.

۹. حکم عزل (کنار گذاشتن) زکات فطره برای اینکه آن را بعداً به مستحق برساند، خواهد آمد.

۱۰. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۴؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، المقصد

الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الزکاة، زکاة الفطرة، قبل از مسئله ۱۱۷۹؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۹.

۳.۳. پرداخت زکات فطره قبل از عید فطر (قبل یا بین ماه رمضان)

آیا می‌توان زکات فطره را در ماه رمضان یا قبل از آن پرداخت کرد؟

۱. قبل از ماه رمضان صحیح نیست (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

۲. در میان ماه رمضان:

الف. احتیاط واجب، پرداخت نکند (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۲

ب. جایز است هرچند بنابر احتیاط مستحب آن است که پرداخت آن را تا شب عید فطر به تأخیر اندازد. (آیت الله سیستانی).^۳

۴.۳. پرداخت زکات فطره بعنوان قرض

آیا می‌توان قبل از وجوب زکات فطره، آن را به عنوان قرض پرداخت نمود و بعد از وجوب طلب خویش را به عنوان زکات فطره محاسبه نمود؟

– بله، در ماه رمضان و یا قبل از آن می‌توان به قصد قرض مقدار زکات فطره را پرداخت نمود و بعد از اینکه زکات فطره واجب شد و فقیر هنوز استحقاق دریافت زکات فطره را دارا باشد طلب را بابت زکات فطره حساب کرد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۴

۵.۳. کنار گذاشتن و تأخیر در اداء زکات فطره

آیا تأخیر در پرداخت زکات فطره جایز است؟ در صورت جواز، آیا کنار گذاشتن (عزل) واجب است؟^۵

– می‌توان پرداخت زکات فطره را به تأخیر انداخت مخصوصاً با وجود بعضی از مرجحات؛ ولی باید آن را در زمان وجوب زکات، کنار گذاشت (حضرت امام).

– اگر غرض عقلایی وجود داشته باشد، می‌توان پرداخت زکات فطره را به تأخیر انداخت؛ ولی باید آن را در زمان وجوب زکات، کنار گذاشت؛ بنابراین اگر زکات فطره را برای پرداخت به فقیر معینی کنار بگذارد و

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۶؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲.

المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۵.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۵.

۳. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۶۷۷.

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۶؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد

الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ مسئله ۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الزکاة، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۹؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۵.

۵. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکاة الفطره، قبل از مسئله ۱۱۷۹؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۷۲۶.

دسترسی به آن فقیر فعلاً ممکن نباشد، مثلاً فقیر مسافرت باشد، می‌تواند پرداخت زکات فطره را به تأخیر بیاورد (آیت الله سیستانی).

- اگر دسترسی به فقیر ندارد می‌تواند مقداری از مال خود را به نیت فطره جدا کرده و برای مستحق که در نظر دارد یا برای هر مستحق کنار بگذارد و باید هر وقت که آن را می‌دهد نیت فطره نماید. (آیه الله مکارم)

۶.۳. تلف شدن فطره و ضامن بودن فرد با تأخیر در پرداخت زکات فطره

اگر انسان زکات فطره را کنار بگذارد و قبل از پرداخت تلف شود، آیا فرد ضامن زکات فطره است؟

۱. اگر تمکن پرداخت داشته‌است:

الف. ضامن است (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۱

ب. ضامن است و باید عوض آن را بدهد. همچنین اگر غرض صحیحی برای تأخیر داشته، مثلاً فقیر معینی را در نظر داشته، یا می‌خواسته تدریجاً به فقرا بدهد؛ بنابر احتیاط واجب ضامن است (آیت الله سیستانی).^۲

اگر تمکن پرداخت نداشته‌است:

در صورت عدم افراط و تفریط فرد ضامن نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۳

۷.۳. وظیفه شخصی که زکات فطره را پرداخت نکرده است

وظیفه فردی که موقع وجوب زکات فطره آن را نپرداخته چیست؟

۱. اگر عزل نکرده (کنار نگذاشته):

الف. باید فطره را بدون نیت ادا و قضا پرداخت کند (امام خامنه ای).^۴

ب. احتیاط واجب، فطره را بدون نیت ادا و قضا [یعنی به نیت ما فی الذمه] پرداخت کند (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۵

۲. اگر عزل کرده (کنار گذاشته است):

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۳.

۲. سیستانی، مجموعه استفتانات زکات فطره، مسئله ۴۱ و زکات مال مسئله ۱۹۳ و ۱۹۴.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۳؛ سیستانی، مجموعه استفتانات زکات فطره، مسئله ۴۱ و زکات مال مسئله ۱۹۵.

(تذکر: قید عدم افراط و تفریط را آیت الله مکارم ذکر نکرده‌اند؛ ولی بدیهی است که مال زکات فطره کنار گذاشته شده، امانت محسوب می‌گردد و عدم ضمان در وقتی است که امین در نگهداری آن کوتاهی نکرده باشد).

۴. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۳۹؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۱.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فی وقت وجوبها؛ سیستانی و توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۱.

الف. آن را به عنوان زکات پرداخت نماید (حضرت امام)^۱ و هنگام پرداخت، نیت فطره نماید (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۲
ب. احتیاط واجب، نیت فطره نماید (حضرت امام).^۳

فصل سوم: احکام زکات فطره

۱.۴. ساقط شدن زکات فطره

آیا شخصی که شرایط وجوب زکات را دارد؛ اما نان خور فرد دیگری محسوب می شود و آن فرد هم پرداخت نماید، زکات فطره اش ساقط است؟

– بله، زکات فطره ساقط می شود (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۴

۲.۴. فردی که نان خور دونفر است

اگر شخصی نان خور دونفر باشد، زکات فطره او بر چه کسی واجب است؟

- زکات فطره او بر هر دونفر به طوری که بین آن دو تقسیم شود، واجب است و اگر یکی از آن دو فقیر باشد، دیگری باید سهم خود را بپردازد (آیت الله مکارم).
- زکات فطره او بر هر دونفر به طوری که بین آن دو تقسیم شود، واجب است و اگر یکی از آن دو فقیر باشد، دیگری بنا بر احتیاط واجب سهم خود را بپردازد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).^۵

۳.۴. نان خور فرد دیگری شدن در شب عید فطر

اگر انسان نان خور فردی باشد و پیش از شب عید فطر^۶، نان خور فرد دیگری شود، فطره او بر چه کسی واجب است؟

- فطره بر کسی که فعلاً نان خور اوست، واجب است؛ مثلاً اگر دختر پیش از غروب آفتاب شب عید به خانه شوهر برود، باید شوهرش فطره او را بدهد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی وقت وجوبها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۰.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۰؛

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۰؛

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فیمن تجب علیه، مسئله ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکاة الفطره،

مسئله ۱۱۷۴؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۵.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۱۰ و ۱۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۶.

۶. با توجه به اختلافاتی که در زمان شروع شدن شب عید وجود دارد.

۴.۴. عدم پرداخت زکات فطره فرد توسط شخصی که بر او واجب است

الف: اگر فطره فرد بر شخصی واجب باشد؛ اما آن شخص فطره را از روی عصیان یا نسیان نپردازد، تکلیف چیست؟

۱. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره^۲ در انسان وجود داشته باشد، بنابر احتیاط مستحب فطره بر خود انسان لازم می‌شود (حضرت امام، امام خامنه ای)^۳
۲. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در انسان وجود داشته باشد، بنابر احتیاط واجب فطره بر خودش لازم می‌گردد (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^۴.

ب: اگر فطره انسان بر شخصی واجب باشد، اما آن شخص فطره را به خاطر فقر نپردازد، تکلیف انسان چیست؟

۱. فطره ساقط می‌شود (حضرت امام، امام خامنه ای)^۵.
۲. چنانچه شرایط وجوب زکات فطره در انسان وجود داشته باشد، فطره بر خود انسان لازم می‌شود (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^۶.

اگر انسان نان‌خور دونفر باشد به گونه‌ای که زکات فطره او بین آن دو نفر تقسیم شود در صورتی که یکی از آن دو یا هر دوفقییر باشند، تکلیف زکات فطره انسان چه می‌شود؟

۱. اگر یکی از آن دو فقیر باشد:
الف. دیگری باید سهم خود را بپردازد (آیت الله مکارم)^۷.
ب. بنابر احتیاط واجب، دیگری سهم خود را بپردازد (حضرت امام)^۸.
ج. بنابر احتیاط واجب، لازم است انسان سهم خویش را از فطره بپردازد (آیت‌الله سیستانی)^۹.
۲. در صورتی که هر دونفر، فقیر باشند:

۱. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۴.

۲. منظور شرایطی است که در ابتدای همین نوشته آمده است (بالغ باشد، عاقل باشد، فقیر نباشد و...)

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فیمن تجب علیه، مسئله ۴؛ منهاج‌الصالحین، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۴؛

مقام معظم رهبری استفتای خصوصی. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۱

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج‌الصالحین، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۴؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۳.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، المقصد الثانی فی زکاة الابدان، القول فیمن تجب علیه، مسئله ۴؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج‌الصالحین، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۴.

۷. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۱۰ و ۱۱؛ سیستانی، منهاج‌الصالحین، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۶.

۸. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۱۰ و ۱۱؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۷.

۹. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۱۷.

فطریه از هردونفر ساقط است و نسبت به وجوب آن بر انسان، حکم مسأله قبل را دارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۱

۵.۴. تحقیق در پرداخت زکات فطره

اگر زکات فطره انسان برعهده شخص دیگری باشد، آیا باید از پرداخت فطره مطمئن شد؟
- در صورتی که اداء زکات فطره برعهده شخص دیگری است، بر مکلف تحقیق و تفحص لازم نیست (امام خامنه ای).^۲

۶.۴. وکالت دادن به افراد جهت پرداخت زکات فطره

آیا برای پرداخت زکات فطره، می توان وکیل گرفت؟
- بله، وکالت دادن به دیگران جهت پرداخت فطره مانعی ندارد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).^۳
آیا شخصی که زکات فطره عدّه ای بر او واجب است، می تواند پرداخت آن را به همان افراد واگذار کند؟
- می تواند آنها را با شرط اینکه مورد وثوق در ادا نمودن زکات فطره باشند، وکیل در پرداخت از مال خود کند، یا به آنها اذن در تبرّع بدهد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).^۴
- می تواند و چنانچه یقین یا اطمینان داشته باشد که فطره را می دهند، لازم نیست خودش فطره آنها را بپردازد (آیت الله سیستانی).^۵

۷.۴. زکات فطره فقیر و خانواده اش

وظیفه فقیر در پرداخت زکات فطره خودش چیست؟
زکات فطره بر فقیر واجب نیست؛ اما مستحب است زکات فطره را بدهد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۶

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۱۰ و ۱۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکاة الفطره، مسئله ۱۱۷۶.

۲. موسوعه فقهی جامعه الزهراء، مجموع احکام ۳، مبحث روزه، زکات فطره.

۳. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، استفتائات روزه، سؤال ۲۲۸؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۵ و ۶.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۹؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.

۵. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۲۰.

۶. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۲۸؛ عروة الوثقی، ج ۲، فصل فی شرائط وجوبها، مسئله ۴؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره.

القول فی من تجب علیه، مسئله ۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۰؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۲.

وظیفه فقیر نسبت به زکات فطره خانواده‌اش چیست؟

۱. زکات فطره بر فقیر واجب نیست و چنانچه بخواهد فطره آنها را بدهد، می‌تواند به قصد فطره یک صاع را به یکی از عیالاتش بدهد و او هم به همین قصد به دیگری بدهد و همچنین تا به نفر آخر برسد و بهتر است نفر آخر چیزی را که می‌گیرد به کسی بدهد که از خودشان نباشد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

۲. اگر یکی از آنها صغیر یا مجنون باشد:

الف. احتیاط آن است که او را در دوردادن زکات فطره داخل نکنند و چنانچه ولی صغیر از طرف او قبول نماید باید آن زکات فطره را به مصرف صغیر برساند نه اینکه از طرف او به دیگری بدهد (حضرت امام).^۲
ب. ولیّ او به جای او بگیرد و بعد به شخص دیگری بدهد (آیت‌الله مکارم).^۳
ج. ولیّ او به جای او بگیرد و احتیاط مستحب آن است که به قصد او نگیرد؛ بلکه برای خودش بگیرد و از طرف او صدقه بدهد (آیت الله سیستانی).^۴

۸.۴. زکات فطره فردی که بدهی دارد

آیا زکات فطره بر کسی که مخارج سال خود و عیالاتش را دارد؛ اما بدهکار است و نمی‌تواند آنها را پرداخت کند، واجب است؟

- اگر بدهکاری مربوط به امسال باشد، زکات فطره بر او واجب نیست (حضرت امام).^۵
- زکات فطره بر او واجب نیست (آیت الله مکارم).^۶

۹.۴. حکم کسی که فقیر نیست ولی الان پول فطریه را ندارد

کسی که فقیر نیست لکن به دلیل عدم دریافت حقوق، فعلاً پول ندارد، تکلیفش برای پرداخت فطریه چیست؟ آیا باید قرض کند؟ یا زمانی که حقوق دریافت کرد و پول به دستش رسید بپردازد؟ در صورت دوم، نیت اداء کند یا قضا؟

- بعداً با قصد قربت بدون این که نیت ادا و قضا کند بپردازد. (امام خامنه ای)^۱

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۲۸؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئله ۴؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات

فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۱؛ سیستانی منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۰؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۲.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئله ۴؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۲.

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۲؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۶۹۸.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها، مسئله ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۰؛

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی شرائط وجوبها.

۱۰.۴. زکات فطره همسری که در عده است

زکات فطره زنی که طلاق رجعی^۲ یا بائن داده شده، بر عهده چه کسی است؟

- اگر زن نان خور شوهر حساب شود؛ مثلاً در خانه شوهر مانده و شوهرش خرجی او را می دهد، پرداخت زکات فطره بر شوهر لازم است؛ اما اگر شوهر مخارج او را نمی دهد، در صورتی که نان خور شخص دیگری مثل پدر است، بر عهده پدرش می باشد و اگر نان خور شخصی محسوب نمی شود، در صورت جمع شدن شرائط بر عهده خودش است (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۳

۱۱.۴. زکات فطره زن ناشزه

زنی که از تمکین شوهر خودداری می کند، آیا زکات فطره او از شوهرش برداشته می شود؟

- خیر، باید شوهرش زکات فطره او را بدهد؛ مگر آن که نان خور شخص دیگری باشد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).^۴

۱۲.۴. زکات فطره زنی که شوهرش خرجی او را نمی دهد

زکات فطره زنی که شوهرش خرجی او را نمی دهد، بر عهده چه کسی است؟

- زنی که شوهرش مخارج او را نمی دهد، چنانچه نانخور کس دیگر باشد، فطره اش بر آن کس واجب است و اگر نانخور کس دیگر نیست، در صورتی که فقیر نباشد، باید فطره خود را بدهد. (حضرت امام).^۵
- زنی که شوهرش مخارج او را نمی دهد، چنانچه نانخور کس دیگر باشد، فطره اش بر آن کس واجب است و اگر زن غنی است و از مال خود خرج می کند باید شخصاً فطره را بدهد. (آیت الله مکارم).^۶

۱۳.۴. زکات فطره زن تأمین کننده مخارج زندگی

اگر زن جهت نیاز شوهرش در تأمین مخارج زندگی کمک کند، چه کسی باید زکات فطره آنها را بدهد؟

۱. شماره استفتاء: ۵۶۲۸۴۶ تاریخ استفتاء: ۲۲/۰۴/۱۳۹۴

۲. در طلاق رجعی، نفقه زن در ایام عده بر شوهر واجب می باشد؛ ولی در طلاق بائن، زن نفقه ندارد.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، باب فیمن تجب علیه، مسئله ۱۹.

۴. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۳۰؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، باب فیمن تجب علیه، مسئله ۳.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۵؛

توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۸.

۶ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۸.

- اگر زن نان‌خور شوهر محسوب شود، باید شوهرش در صورت توانایی زکات فطره خود و همسرش را بدهد و اگر زن نان‌خور شوهر و شخص دیگری نباشد، باید خودش زکات فطره‌اش را بدهد (امام خامنه ای).^۱

۱۴.۴. زکات فطره بچه شیرخوار

زکات فطره طفلی که از مادر یا دایه شیر می‌خورد، بر عهده کیست؟

- فطریه طفلی که از مادر یا دایه شیر می‌خورد، به عهده کسی است که مخارج مادر یا دایه را می‌دهد؛ ولی اگر مادر یا دایه مخارج خود را از اموال طفل برمی‌دارند، فطریه طفل بر کسی واجب نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

۱۵.۴. زکات فطره حمل (جنین)

آیا فرزندی که هنوز متولد نشده، زکات فطره دارد؟

- جنینی که در رحم مادر قرار دارد، زکات فطره ندارد؛ مگر آنکه قبل از غروب آفتاب شب عید متولد شود و نان‌خور محسوب گردد که در این صورت، زکات فطره‌اش واجب است و اگر نوزاد متولد شده، نان‌خور کسی نباشد؛ مثلاً به نوزاد ارثی رسیده و نفقه‌اش از همان اموال تأمین می‌شود، فطریه طفل بر کسی واجب نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم، سیستانی).^۳

نکته: اگر نوزاد بعد از غروب آفتاب در شب عید فطر متولد شود و نان‌خور به حساب آید، بنابر احتیاط لازم، باید زکات فطره او پرداخت شود (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی).^۴

۱۶.۴. زکات فطره صغیر یا مجنون

زکات فطره صغیر یا مجنون بر عهده چه کسی است؟

- اگر نان‌خور شخص خاصی است، بر عهده اوست و اگر نان‌خور شخص خاصی نیست؛ مثلاً ولی او از اموال خود او خرج می‌کند، زکات فطره از خود و ولی او ساقط می‌شود (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۵

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۲۹.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۰؛

۳. عروة الوثقی، ج ۲، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۱۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۵؛ توضیح المسائل

مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۳.

۴. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، کتاب الزکاة، زکاة الفطرة؛ جزوه.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۴.

۱۷.۴. زکات فطره اجیر

آیا زکات فطره اجیر بر مستأجر می‌باشد؟

- اگر در ضمن عقد اجاره شرط شود که نفقه اجیر را مستأجر بدهد و مستأجر هم نفقه اجیر را پرداخت نماید و نانخور او محسوب شود، زکات فطره اجیر بر مستأجر می‌باشد؛ اما اگر شرط کند که مقدار مخارج او را بدهد؛ مثلاً پولی برای مخارجش بدهد، دادن زکات فطره اجیر بر مستأجر واجب نیست (حضرت امام).^۱
- هرگاه انسان کسی را اجیر کند و شرط نماید که مخارج او را نیز بدهد (مانند خدمتکار) باید فطره او را هم بدهد. ولی در مورد کارگرانی که مخارج آنها بر عهده صاحب کار است و این مخارج جزئی از مزد آنها محسوب می‌شود، فطره آنها بر صاحب کار واجب نیست، همچنین در مهمانخانه‌ها و مانند آن که معمول است کارکنان غذای خود را در همانجا می‌خورند و این در حقیقت جزء حقوق آنها محسوب می‌شود، فطره آنها بر خودشان است، نه بر صاحب کار. (آیت‌الله مکارم).^۲
- در هتل‌ها، مهمان‌خانه‌ها، رستوران‌ها و مانند آنها معمول و متعارف است کارکنانی که اجیر کارفرما می‌باشند، از غذایی که توسط کارفرما تهیه شده استفاده می‌کنند در این موارد در صورتی که غذای اجیر به عنوان حقوق یا شرط ضمن عقد بر عهده کارفرما نباشد؛ لکن کارفرما غذای اجیر را ارفاقاً بپردازد به طوری که فرد مذکور، نان خور کارفرما محسوب شود هر چند به طور موقت^۳، باید کارفرما فطریه او را بدهد اما چنانچه غذای مذکور جزء حقوق (حق الزحمه) آنان محسوب می‌شود، یا آنکه در ضمن عقد اجاره، اجیر با کارفرما شرط نماید که کارفرما علاوه بر پرداخت مال الاجاره، باید غذای روزانه او را نیز بدهد، در این صورت صدق نانخور بودن اجیر نسبت به کارفرما محل اشکال است بنابر این رعایت مقتضای احتیاط ترک نشود (یعنی اجیر با اجازه کارفرما فطریه خود را بدهد یا اینکه کارفرما با اجازه اجیر فطریه او را بپردازد). (آیت‌الله سیستانی).^۴

۱۸.۴. زکات فطره دانشجو، سرباز و زندانی

فطره دانشجو، سرباز و زندانی و مانند اینها که دولت خرجی آنها را می‌دهد، به عهده چه کسی است؟ دولت تکلیف ندارد؛ در نتیجه این افراد اگر نان خور شخص خاصی مثل پدر هستند، زکات فطره بر آن شخص خاص لازم است و گرنه در صورتی که شرائط در خودشان جمع است:

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسئله ۱۶؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، سؤال ۲۰۱۲.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب علیه، مسئله ۱۶؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ذیل مسئله ۲۰۱۲.

۳. همان، مسأله ۸.

۴. سیستانی، توضیح المسائل جامع ج ۱، م ۲۶۵۴.

۱. زکات فطره را خودشان بپردازند (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).^۱
۲. در مورد سربازان باید زکات فطره را خودشان بپردازند و همچنین با توجه به این که دانشجویان محترم معمولاً غذا خریداری می کنند، هر چند با قیمت نازل باشد، زکات فطره بر خودشان است، یا بر کسی که خرجی آنها را می دهد. (آیت الله مکارم).^۲

۱۹.۴. زکات فطره کسی که فوت شده است

- زکات فطره کسی که فوت شده است، بر عهده چه کسی است؟
- اگر فرد پیش از غروب شب عید فطر بمیرد، واجب نیست فطریه او و خانواده اش را از مال او بدهند (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۳
- اگر فرد بعد از غروب یا مغرب شب عید فطر بمیرد:

۱. باید فطریه او و خانواده اش را از مال او بدهند (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۴
۲. این که فطریه او و خانواده اش را از مال او بدهند، خالی از اشکال نیست و مراعات مقتضای احتیاط ترک نشود (آیت الله سیستانی).^۵

۲۰.۴. ورود میهمان بعد از زمان وجوب زکات فطره

- فطره مهمانی که در شب عید، بعد از وقت وجوب زکات فطره آمده است، بر عهده چه کسی است؟
- بر خود میهمان است (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۶
 - اگر نان خور او محسوب نشود بر میزبان واجب نیست و اگر نانخور او حساب شود به احتیاط واجب مراعات مقتضای احتیاط ترک نشود مانند اینکه یکی با اجازه دیگری فطریه را بدهد (دقت شود که در این موارد یک طرف احتیاط میزبان است و طرف دیگر در صورتی که میهمان نانخور خودش است خود میهمان و

۱. امام، استفتانات، ج ۱، ص ۳۴۵، سؤال ۱۷؛ سیستانی، مجموعه استفتانات زکات فطره، مسئله ۱۱؛ موسوعه فقهی جامعه الزهراء، مجموع احکام ۳، مبحث روزه، زکات فطره.

۲. مکارم، رساله، ۱۷۰۸؛ <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۱۹۲۴۳&mid=۲۵۸۵۷۷>

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۱۸؛ سیستانی، مجموعه استفتانات زکات فطره، مسئله ۱۵.

۴. با توجه به اختلافی که نسبت به زمان وجوب زکات فطره وجود دارد.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۱۸.

۶. سیستانی، مجموعه استفتانات زکات فطره، مسئله ۱۵.

۷. غروب یا مغرب شب عید فطر (با توجه به اختلافاتی که بحث آن گذشت).

۸. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۳؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۷.

در صورتی که نانخور دیگری است همان فرد است مثلاً اگر میهمان نانخور پدرش باشد احتیاط این است که میزبان یا پدر میهمان با اجازه دیگری فطریه را بدهد). (آیت الله سیستانی).^۱

۲۱.۴. ورود میهمان قبل از زمان وجوب زکات فطره

فطره میهمانی که در شب عید فطر قبل از زمان وجوب زکات فطره با رضایت صاحبخانه آمده است و نزد وی افطار می‌کند، بر عهده چه کسی است؟

اگر نان‌خور صاحبخانه (سیستانی: هر چند موقتاً) محسوب می‌شود بر عهده صاحبخانه است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۲

۲۲.۴. تعریف نان‌خور (مدت زمانی که به میهمان نان‌خور گفته می‌شود)

میهمان در چه صورت نان‌خور میزبان محسوب می‌شود؟

- لازم است میهمان قصد داشته باشد مدتی^۳ نزد میزبان باقی بماند تا به او نان‌خور گفته شود (حضرت امام).^۴
- فطره میهمان یک شبه بر عهده خود اوست (امام خامنه ای).^۵
- میهمانی که تصمیم دارد مدتی نزد میزبان بماند (آیت‌الله مکارم: چهار یا پنج روز، کافی است).^۶
- اگر میهمان شب در منزل میزبان بماند و میزبان هم امکانات رفاهی لازم را برایش فراهم نماید و عهده دار مخارج او شود؛ هرچند میهمان چیزی نخورد یا با غذای خودش افطار نماید نان‌خور محسوب می‌شود (آیت‌الله سیستانی).^۷

نکته: به‌طور کلی برای صدق نان‌خور بودن میهمان و وجوب زکات فطره بر میزبان:

- ماندن یک شب برای نان‌خور شدن کافی نیست (امام خامنه ای، آیت الله مکارم).
- ماندن یک شب برای نان‌خور شدن کافی است (آیت الله سیستانی).

۱. سیستانی، توضیح المسائل جامع ج ۱، م ۲۶۵۳ و پاورقی مساله

۲. امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۳؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع ج ۱، م ۲۶۵۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۷؛ موسوعه فقهی جامعه الزهراء، مجموع احکام، ۳، میحت روزه، زکات فطره.

۳. ایشان مدت خاصی را مشخص نکرده‌اند و متن عروۃ به این صورت است: > کذا تجب عن الضیف، بشرط صدق کونه عیالاً له و إن نزل علیه فی آخر یوم من رمضان، بل و إن لم یأکل عنده شیئاً، لكن بالشرط المذكور و هو صدق العیالۃ علیه عند دخول لیلة الفطر، بأن یكون باتیاً علی البقاء عنده مدّة، و مع عدم الصدق تجب علی نفسه.<

۴. عروۃ الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه.

۵. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۲۶.

۶. ذیل توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۵؛ مکارم، استفتانات، ج ۳، سؤال ۳۴۹.

۷. سیستانی، توضیح المسائل جامع ج ۱، م ۲۶۵۲

آیا به میهمانی که تنها برای افطاری دعوت شده و شب نمی‌ماند، نان خور صدق می‌کند؟

- به میهمانی که تنها برای افطاری دعوت شده و شب نمی‌ماند، نان خور صدق نمی‌کند (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۱

اگر میهمانی چند روز در منزل میزبان بماند و نزدیک غروب شب عید فطر بیرون برود و بعد از مغرب و نماز بیاید آیا فطریه او بر میزبان واجب می‌باشد؟

- اگر عرفاً نانخور میزبان محسوب می‌شود بر عهده میزبان است و مجرد بیرون رفتن موجب سقوط تکلیف نمی‌شود. (امام خامنه ای)^۲

۲۳.۴. شک در نانخور شدن

اگر فرد شک کند، آیا عرفاً نان خور کسی است که شب عید فطر میهمان او شده یا خیر، تکلیف زکات فطره او به عهده چه کسی است؟

- برعهده خود میهمان است. (امام خامنه ای)^۳

- چنانچه یکی از آن دو با اجازه دیگری زکات فطره را به نیت کسی که واقعاً زکات فطره برعهده اوست بدهد، کافی است و بر دیگری پرداخت مجدد زکات فطره لازم نیست (آیت الله سیستانی).^۴

۲۴.۴. اختلاف نظر مراجع میهمان و میزبان، در پرداخت زکات فطره

هرگاه میزبان مقلد مرجعی باشد که فطریه میهمان را برعهده میزبان نمی‌داند و میهمان نیز مقلد مرجعی است که فطریه میهمان را برعهده میزبان می‌داند، تکلیف فطریه میهمان چیست؟

- برعهده هیچ کدام نیست. (آیت الله مکارم).^۵

اگر میزبان مقلد مرجعی است که فطریه میهمان را برعهده میزبان می‌داند و میهمان مقلد مرجعی است که فطریه میهمان را برعهده میزبان نمی‌داند تکلیف زکات فطره چیست؟

۱. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۲۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۲؛ ذیل توضیح المسائل مراجع، ج ۲.

مسئله ۱۹۹۵؛ موسوعه فقهی جامعه الزهراء، مجموع احکام ۳، مبحث روزه، زکات فطره.

۲. شماره استفتاء: ۷۷۱۹۲۳ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶

۳. شماره استفتاء: ۷۷۱۹۲۳ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶

۴. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۱۹؛ ذیل توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۵.

۵. استفتائات، ج ۳، سؤال ۳۵۱.

- هردو باید بپردازند و مانعی ندارد که یکی از آن دو از دیگری اجازه بگیرد، اصالتاً و نیابتاً [هم به وکالت از دیگری و هم به عنوان تکلیف خودش] فطریه را بپردازد. (امام خامنه ای، آیت الله مکارم)^۱

۲۵.۴. پرداخت زکات فطره بجای شخص دیگر

در صورت وجوب زکات فطره بر عهده دیگری، اگر شخص خودش زکات فطره را به صورت تبرعی بدهد آیا وجوب زکات فطره از آن فرد ساقط می شود؟

۱. پرداخت زکات فطره بدون اذن: ساقط نمی شود (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

۲. پرداخت زکات فطره با اذن:

- زکات فطره ساقط می شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۳

- میهمان در فرضی که نان خور محسوب شود اگر با اجازه صاحب خانه و از طرف او فطره خودش را بدهد، از عهده میزبان ساقط می شود. (امام خامنه ای)^۴

۲۶.۴. میهمانی که بدون رضایت صاحبخانه آمده است

زکات فطره میهمانی که شب عید، قبل از زمان وجوب و بدون رضایت صاحبخانه، آمده است و مدتی نزد او بوده، برعهده چه کسی است؟

- اگر نان خور صاحبخانه محسوب شود، برعهده میزبان و صاحبخانه است (حضرت امام، آیت الله سیستانی).^۵

- بنابر احتیاط واجب، برعهده صاحبخانه است (آیت الله مکارم).^۶

۲۷.۴. شخصی که از روی اکراه و جبر میهمان صاحبخانه شده است

زکات فطره شخصی که از روی اکراه و اجبار در شب عید فطر میهمان صاحبخانه شده است، برعهده چه کسی است؟

- حکم مسأله قبل را دارد. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

۱. مکارم، استفتانات، ج ۳، سؤال ۳۵۲، مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۹۶۶۳۰۹ تاریخ استفتاء: ۲۰/۰۱/۱۳۹۸

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۵ و ۶ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۷.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۵ و ۶: امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی من تجب علیه، مسئله ۹؛ ذیل توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۷؛ سیستانی،

مجموعه استفتانات زکات فطره، مسئله ۱۸؛ مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.

۴. <https://www.leader.ir> احکام موضوعی، احکام روزه، زکات فطره: س ۲۲۷

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۱۷؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۶؛ موسوعه فقهی جامعه الزهراء، مجموع احکام ۳، مبحث روزه، زکات فطره.

۶. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۶.

فصل چهارم: مصرف زکات فطره

۱.۵. مصارف زکات فطره

زکات فطره چگونه مصرف می‌شود؟

- زکات فطره را می‌توان، در هشت صورت مصارف زکات، استفاده نمود و احتیاط مستحب است به فقرای شیعه داده شود. (حضرت امام، امام خامنه ای).^۱
- بنابر احتیاط واجب، زکات فطره فقط به فقرای شیعه داده شود. (آیت الله سیستانی).^۲
- زکات فطره را بنا بر احتیاط واجب در غیر مورد فقرا و مساکین شیعه دوازده امامی نمی‌توان مصرف کرد، همچنین نمی‌توان از آن کارخانه‌هایی تأسیس کرد و منافع آن را در خدمت نیازمندان گذارد، ولی تهیه سرمایه از آن برای افراد نیازمند به مقداری که زندگانی آنها را اداره کند جایز است. (آیت الله مکارم)^۳

گاهی بعضی از مؤسسات خیریه، افرادی را برای جمع‌آوری زکات فطره به نقاط مختلف شهر می‌فرستند و با آنان قرارداد می‌بندند، هر مقدار زکات فطره جمع‌آوری کردید؛ مثلاً ۱۰ درصد زکات فطره را بابت، سهم عاملین علیها، به‌عنوان اجرت کار و حق الزحمه، قرار می‌دهند، آیا این کار جایز است؟

- بنابر احتیاط واجب، مصرف زکات فطره فقط برای فقرا و مساکین می‌باشد؛ لذا مؤسسات خیریه چنین اختیاری ندارند (آیت‌الله سیستانی).^۴

۲.۵. پرداخت زکات فطره به مرجع تقلید

آیا می‌توان زکات فطره را به مرجع تقلید داد؟

- بله، بهتر است زکات فطره به مرجع تقلید یا وکلای وی داده شود، مخصوصاً اگر ایشان آن را طلب کنند (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۵

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۱۷؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۶؛

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۵؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، مصرف زکات فطره؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۴.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، مصرف زکات فطره؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مصرف زکات فطره، قبل از مسئله ۱۸۳؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۴.

۴. مکارم، توضیح المسائل، م ۱۷۳۲ و ۱۷۱۰

۵. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، استفتائات، سؤال ۳.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، مبحث زکات، فصل فی بقیة الاحکام، الاولى و زکات فطره، مصرف زکات فطره، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات القول فی بقیة احکام الزکاة، مسئله ۵، سیستانی، منهاج الصالحین، مصرف زکات فطره، مسئله ۱۸۵؛

۳.۵. مقدم بودن افراد برای دریافت زکات فطره

در پرداخت زکات فطره مقدم داشتن چه کسانی بهتر است؟

- در پرداخت زکات فطره، مستحب است انسان، ابتدا خویشان فقیر؛ بعد همسایگان فقیر و بعد اهل علم فقیر را بر دیگران مقدم بدارد و اگر دیگران از جهتی برتری داشتند، آنان را مقدم بدارد (حضرت امام).^۱
- اختصاص زکات فطره به خویشاوندان؛ همسایگان؛ کسانی که به خاطر دین ترک وطن کرده‌اند؛ فقها؛ خردمندان و... که دارای امتیازاتی باشند؛ مستحب است (امام خامنه ای).^۲
- در پرداخت زکات فطره، مستحب است فرد، خویشان و همسایگان فقیر خود را بر دیگران مقدم دارد و مستحب است اهل علم و فضل را در صورت نیاز بر دیگران مقدم بدارند (آیت‌الله مکارم).^۳
- در پرداخت زکات فطره، مستحب است فرد، خویشان و همسایگان فقیر خود را بر دیگران مقدم دارد و سزاوار است که اهل علم و دین و فضل را در دادن زکات فطره بر دیگران مقدم دارد (آیت الله سیستانی).^۴

۴.۵. تعریف فقیر

به چه کسی فقیر شرعی گفته می‌شود؟

- شخصی که مخارج سال خود و خانواده‌اش را ندارد و شغلی هم ندارد که بتواند مخارج سال خود و خانواده‌اش را از آن تأمین نماید، فقیر گویند (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۵

۵.۵. شک در فقر

آیا به کسی که ادعای فقر دارد، می‌توان زکات فطره داد؟

- اگر فرد به فقیر بودن شخصی یقین یا اطمینان داشته باشد، می‌تواند در صورت فراهم بودن سایر شرایط استحقاق در شخص مذکور، به او زکات فطره بدهد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی مصرفها، مسئله ۵؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۱.

۲. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۴.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی مصرفها، مسئله ۵؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۱.

۴. منهاج الصالحین (سیستانی)، زکات فطره، م ۱۱۸۷.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، الاول؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، میحث زکات، اصناف مستحقین زکات؛ سیستانی، منهاج الصالحین، میحث زکات، اصناف زکات؛

توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۲.

۱. به کسی که قبلاً فقیر بوده و حال نیز می‌گوید فقیرم و شک در زوال فقرش باشد: هر چند از گفته او اطمینان پیدا نشود، می‌توان به او زکات فطره داد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

۲. به کسی که قبلاً فقیر نبوده است یا معلوم نیست که قبلاً فقیر بوده یا نه و حال می‌گوید فقیرم: الف. اگر از ظاهر حالش گمان پیدا شود که فقیر است می‌توان به او زکات فطره داد وگرنه بنابر احتیاط واجب، نمی‌شود زکات فطره داد (حضرت امام).^۳

ب: اگر قبلاً فقیر نبوده تا زمانی که فقرش با علم یا حجت معتبری ثابت نشود نمی‌شود به او زکات فطره داد و در صورتی که حالت قبلی او [فقر یا غنی] را نمی‌دانیم احتیاط واجب این است که به او زکات فطره ندهیم مگر اینکه اطمینان به فقرش پیدا شود. (آیت الله سیستانی).^۴

ج: کسی که فقیر بودنش معلوم نیست، نمی‌توان به او زکات داد، ولی اگر از ظاهر حالش گمان پیدا شود که فقیر است، زکات دادن به او جایز است، همچنین اگر افراد مورد اعتماد خبر دهند که او فقیر می‌باشد. (آیت الله مکارم).^۵

۶.۵. شرایط فقیر برای دریافت زکات فطره

چه شرایطی برای پرداخت زکات فطره به فقیر لازم است؟

۱. فقیر شراب‌خوار، بی‌نماز و متجاهر به فسق نباشد.
۲. زکات فطره در مسیر حرام مصرف نشود.
۳. شیعه دوازده امامی بودن.
۴. فقیر واجب‌النفقة نباشد.
۵. سید یا عام بودن فقیر.

(احکام مربوط به موارد مذکور به تفصیل در مسائل آینده خواهد آمد).

۱. عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئله ۱۰؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئله ۱۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئله ۱۱۳۹؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۲۵.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئله ۱۰؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئله ۱۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئله ۱۱۳۹؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۳۱.

۳. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات، القول فی اصناف المستحقین، مسئله ۱۰؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۳۲.

۴. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، مبحث زکات، مسئله ۱۱۳۹؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۳۲.

۵. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۳۲.

۷.۵. عدالت فقیر

آیا کسی که زکات فطره را می‌گیرد، باید عادل باشد؟

- خیر، لازم نیست عادل باشد. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

۸.۵. گناه کار بودن فقیر

آیا می‌توان زکات فطره را به گناه کار پرداخت؟

- به طور کلی به شرابخوار و کسی که آشکارا معصیت می‌کند و همچنین کسی که فطره را در معصیت مصرف می‌کند، بنابر فتوا یا احتیاط نمی‌توان زکات فطره داد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

توضیح تفصیلی جواب:

۱. بی‌نماز:

. بنابر احتیاط واجب، به بی‌نماز زکات فطره داده نشود (حضرت امام^۳، آیت الله سیستانی).^۴
. به قدر ضرورت به بی‌نماز و بدحجابی که علیل است و قدرت انجام کار ندارد، می‌توان زکات فطره داد (امام خامنه ای).^۵

۲. شرابخوار: بنابر احتیاط واجب، به شرابخوار زکات فطره داده نشود (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۶

۳. انجام دادن معصیت به صورت آشکار:

الف. بنابر احتیاط واجب، به شخصی که آشکارا معصیت کبیره می‌کند، زکات فطره داده نشود (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).^۷

ب. بنابر احتیاط واجب، به فردی که آشکارا معصیت می‌کند، زکات فطره داده نشود (آیت الله سیستانی).^۱

۱. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۴۰: عروۃ الوثقی، زکات فطره، فصل فی مصرفها، مسئله ۱: امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات،

القول فی اوصاف المستحقین، الثانی؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۶: ۲۰۱۶؛

۲. عروۃ الوثقی، ج ۲، زکات فطره، باب مصرفها، مسئله ۱: امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۶: ۲۰۱۶؛

۳. عبارت تحریر الوسیله بصورت زیر است: «أن لا يكون شارب الخمر على الأحوط بل غير متجاهر بمثل هذه الكبيرة على الأحوط.»

۴. عروۃ الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، فصل فی مصرفها، مسئله ۱: امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات، القول فی اوصاف المستحقین، الثانی؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۶: ۲۰۱۶؛

۵. مقام معظم رهبری استفتای خصوصی.

۶. عروۃ الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، باب مصرفها، مسئله ۱: امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۶: ۲۰۱۶؛

۷. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۴۰: عروۃ الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، باب مصرفها، مسئله ۱: امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره،

القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۶: ۲۰۱۶؛

۴. دادن زکات و فطره به فقیر معتاد
فقیری که معتاد است، آیا می شود به او زکات داد؟
جایز نیست. (آیه الله مکارم)^۲

۹.۵. مصرف زکات فطره در معصیت

آیا می توان زکات فطره را به فردی که در معصیت مصرف می کند، پرداخت نمود؟

- خیر، به شخصی که فطره را در معصیت مصرف می کند، نباید زکات فطره داد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۳

۱۰.۵. ضرورت شیعه بودن

آیا به فقیری که اهل تسنن است، زکات فطره می رسد؟

- فقیری که فطره می گیرد باید شیعه دوازده امامی باشد اما اگر در شهر از فقرای شیعه کسی نباشد، می توان به مستضعفین^۴ اهل خلاف (مسلمانان دیگر) زکات فطره داد (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۵

- فقیری که فطره می گیرد باید شیعه دوازده امامی باشد اما چنانچه در شهر از فقرای شیعه کسی نباشد، می توان به فقرای دیگر مسلمانان زکات فطره داد؛ ولی در هر صورت، نباید به ناصبی داد (آیت الله سیستانی).^۶

۱۱.۵. پرداخت زکات فطره به واجب النفقه

پرداخت زکات به واجب النفقه (مخارج کسانی که خرجشان بر انسان واجب است) با فراهم بودن سایر شرایط چگونه است؟

۱. جهت مصرف در نفقات واجب:

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکاة الفطرة، باب مصرفها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۶.

۲. <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۱۲&mid=۲۵۸۰۲۲۰>

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکاة الفطرة، باب مصرفها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۷.

۴. مراد از مستضعف، مستضعف فکری و اعتقادی می باشد که مذهب حق بر او پوشیده مانده است و قاصر محسوب می گردد.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی مصرفها؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، زکات فطره، القول فی مصرفها؛

۶. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۲۱.

الف. انسان نمی‌تواند به آنها زکات پرداخت نماید و فرقی هم ندارد که تمکن پرداخت نفقه داشته و یا نداشته باشد (حضرت امام، امام خامنه‌ای).^۱

ب. اگر شخص از پرداخت نفقه عاجز باشد، می‌تواند از زکات فطره نفقه آنها را بدهد و در صورت تمکن نمی‌تواند (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۲

۲. جهت مصرف در نفقات توسعه‌ای^۳:

الف. می‌توان به آنها زکات پرداخت کرد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).^۴

ب. اگر شخص از پرداخت نفقه توسعه‌ای عاجز باشد، می‌تواند از زکات فطره نفقه آنها را بدهد و در صورت تمکن نمی‌تواند (آیت الله سیستانی).^۵

۳. جهت مصرف در غیر نفقات واجب و توسعه‌ای^۶:

انسان می‌تواند به آنها زکات فطره پرداخت نماید؛ مثلاً به پسرش که توانایی پرداخت مخارج همسرش را ندارد، زکات فطره بدهد تا صرف همسرش کند (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۷

۱۲.۵. پرداخت زکات فطره به سید

آیا غیر سید می‌تواند زکات فطره‌اش را به سید بدهد؟

– کسی که سید نیست، نمی‌تواند به سید زکات فطره بدهد؛ حتی، اگر نان‌خور او سید باشد نمی‌تواند فطره او را به سید دیگری بدهد؛ اما، فردی که سید است می‌تواند زکات فطره خود را به فقیر سید یا غیر سید بپردازد؛ حتی، اگر میزبان [سید] مهمان‌های غیر سید داشته باشد و فطره آنها بر او واجب باشد، می‌تواند آن را به فقیر سید بدهد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۸

توضیح: ملاک در پرداخت فطره معیل (پرداخت کننده فطره) است نه عیال، بنابراین مرد غیر سید نمی‌تواند فطره خود را به سید بپردازد هر چند همسرش از سادات باشد. (امام خامنه‌ای)

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۱؛ عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث، مسئله ۱۹؛ توضیح المسائل

مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۴۹.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث و مسئله ۱۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، مسئله ۱۱۵۰.

۳. منظور از نفقات توسعه‌ای، نفقات اشخاص واجب النفقه است که پرداخت آن بر انسان واجب نباشد.

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۱؛ عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث.

۵. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث.

۶. غیر نفقات واجب و توسعه‌ای مانند نفقه ربیبه.

۷. عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب زکات، فی اوصاف المستحقین، الثالث؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۴۹.

۸. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۶ و ۲۴۷؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فیمن تجب عنه، مسئله ۷؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲،

زکات فطره، القول فیمن تجب علیه، مسئله ۸، سیستانی، منهاج الصالحین، فصل مصرف زکات فطره، مسئله ۱۱۸۳؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۰۹.

آیا خانم غیر سیده که شوهر سیدش فوت کرده و خود سرپرست خانواده شده، می‌تواند فطریه غیر سادات را بگیرد و خرج فرزندان نیازمندش که سید هستند، نماید؟

- می‌تواند خودش آن را تملک کند و بعداً برای آنها خرج نماید (آیت‌الله مکارم).^۱

۱۳.۵. پرداخت زکات فطره به طفل

چگونه می‌توان زکات فطره را به طفل فقیر شیعه داد؟

- انسان می‌تواند فطره را به مصرف او برساند یا با پرداخت زکات فطره به ولی شرعی طفل (پدر یا پدربزرگ) ملک طفل نماید (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

۱۴.۵. پرداخت زکات فطره به عنوان هدیه (عدم لزوم گفتن به فقیر)

آیا جایز است زکات فطره را، به عنوان هدیه، به فقیر داد؟^۳

- چیزی را که انسان بابت زکات به فقیر می‌دهد لازم نیست به او بگوید که زکات است بلکه اگر فقیر خجالت بکشد، مستحب است به طوری که دروغ نشود به اسم هدیه بدهد ولی باید قصد زکات نماید. (حضرت امام)

- لازم نیست به فقیر بگویند که این مال زکات است بلکه می‌توان زکات را به صورت هدیه به او داد (مکارم: البته به طوری که دروغ نشود) ولی در هر حال باید قصد زکات کند. (امام خامنه ای، آیه الله مکارم)

- چیزی را که انسان بابت زکات به فقیر می‌دهد لازم نیست به او بگوید که زکات است بلکه اگر فقیر خجالت بکشد، مستحب است مال را به قصد زکات به او داده و زکات بودنش را اظهار ننماید. (آیه الله سیستانی)

نکته: ظاهراً می‌تواند به صورت هدیه پرداخت کند؛ به طوری که دروغ نشود؛ ولی، باید هنگام پرداخت قصد زکات فطره داشته باشد و گفتن لازم نیست (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

۱. مکارم، استفتانات، ج ۳، سؤال ۳۶۶.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، باب مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۵. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۶۶۵.

۳. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۳؛ عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، فصل فی اصناف المستحقین، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع.

ج ۲، مسئله ۱۹۳۵.

۱۵.۵. مکان پرداخت زکات فطره

اگر شخصی هنگام وجوب زکات فطره در شهری و اموال یا وطن او در شهر دیگری باشد، زکات فطره را در کدام شهر پرداخت نماید؟

- بعضی از فقها گفته‌اند: بهتر است زکات فطره را در همان شهری که تکلیف واجب شده است، پرداخت نمایند؛ ولی این افضلیت محل تأمل است (حضرت امام).^۱

۱۶.۵. انتقال زکات فطره

آیا بردن زکات فطره به شهر دیگری جایز است؟

۱. اگر زکات فطره را کنار نگذاشته است، می‌تواند مال خود را به جای دیگری بفرستد و بعد از وصول در آنجا، به قصد زکات فطره به مستحق بدهد و یا مالی را که در شهر دیگر دارد، به نیت زکات فطره پرداخت نماید (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

۲. اگر زکات فطره را کنار گذاشته است؛ ولی فقیر در شهرش پیدا نمی‌شود:
الف. انتقال آن به جای دیگر جایز است (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۳

۳. اگر زکات فطره را کنار گذاشته است و فقیر در شهرش پیدا می‌شود:
الف. احتیاط واجب آن است، به جای دیگر نبرد (حضرت امام).^۴
ب. احتیاط واجب این است، با وجود فقیر انتقال ندهد؛ مگر اینکه بخواهد به امام □ یا نائب خاص و یا نائب عام (حاکم شرع) پرداخت نماید (مکارم: همچنین حاکم شرع می‌تواند با توجه به مصالح نیازمندان اجازه دهد آن را به محل دیگری ببرند). (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^۵

اگر زکات فطره را با وجود مستحق در شهر، انتقال دهد و آن را در شهر دیگری پرداخت نماید، آیا زکات فطره او ادا می‌شود؟

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۵.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، مبحث زکات، فصل فی بقیة احکام الزکاة، الثانية عشر، سیستانی، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئله ۱۱۸۲.

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۲۷، عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۴ و مبحث زکات، فصل فی بقیة

احکام الزکاة، العاشرة، سیستانی، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئله ۱۱۸۲ و ۱۱۵۶؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۷۵.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۴؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، زکات فطره، القول فی وقت وجوبها، مسئله ۳؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۵؛ مؤسسه فقهی جامعه

الزهراء، مجموع احکام ۳، مبحث روزه، زکات فطره.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئله ۱۱۸۲.

- اگر به مستحق برساند، کافی است و نیاز به پرداخت مجدد زکات فطره نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

اگر زکات فطره را با وجود مستحق در شهر، انتقال دهد و آن زکات تلف شود، تکلیف چیست؟

- فرد ضامن زکات فطره است و لازم است عوض آن را به مستحق بدهد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).^۲

- احتیاط واجب آن است که زکات فطره را در همان محل مصرف کند، مثلاً نمی‌تواند برای بستگانش که در شهر دیگری هستند بفرستد، مگر اینکه در آن محل مستحق پیدا نشود و هرگاه با وجود مستحق فطره را به جای دیگری ببرد و تلف شود ضامن است، ولی حاکم شرع می‌تواند با توجه به مصالح نیازمندان اجازه دهد آن را به محل دیگری ببرند. (آیت الله مکارم)^۳

اگر انسان فطریه را از اموالی که در غیر شهر محل تکلیف زکات فطره دارد، کنار بگذارد آیا می‌تواند آن را به شهر محل تکلیف یا مکان دیگر انتقال دهد؟

- در صورت انتقال دادن زکات فطره از محلی که آن را کنار گذاشته و تلف شدن آن با وجود مستحق، فرد ضامن زکات فطره است (حضرت امام، آیت الله مکارم)^۴

اگر فطریه مان را سهوا در شهر دیگری پرداخت کردیم تکلیف از عهده مان ساقط است؟

- ساقط است، هر چند در صورت امکان پرداخت در همان شهر باید باشد، و بنابر احتیاط واجب انتقال به شهر دیگر جایز نبوده است. (امام خامنه ای)^۵

۱۷.۵. حکم پرداخت زکات فطره به کمیته امداد

پرسش: پرداخت زکات فطره به کمیته امداد چه حکمی دارد؟

- اگر به مصرف مقرر آن می‌رسد اشکال ندارد. (امام خامنه ای)^۶

- فطریه را می‌توانید به کمیته امداد بدهید. (آیه الله مکارم)^۱

۱. عروة الوثقی، ج ۲، مبحث زکات، فصل فی بقیة احکام الزکاة، الحادیة عشر؛ امام، تحریر الوسیلة، ج ۲، مبحث زکات، القول فی بقیة احکام الزکاة، مسئله ۱۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۱۵۶؛

سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۷۶.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، فصل وقت اخراج زکات فطره، مسئله ۱۱۸۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۵.

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۵.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۵.

۵. مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی،

۶. شماره استفتاء: ۴۵۹۴۳۳ تاریخ استفتاء: ۲۶/۰۴/۱۳۹۳

فصل پنجم: جنس و مقدار زکات فطره

۱.۶. نوع جنس زکات فطره

زکات فطره از چه جنسی باید باشد؟

- معیار جنس زکات فطره چیزی است که هر قوم یا منطقه‌ای به‌طور متعارف با آن تغذیه می‌کنند و برای غلات اربع به‌طور مطلق جایز است (حضرت امام).^۲
- برای هرنفر سه‌کیلو از خوراک مردم مانند: گندم، جو، خرما، کشمش، برنج، ذرت و یا مانند اینها به مستحق داده شود و لازم نیست قوت غالب باشد (امام خامنه ای).^۳
- از غذاهای معمول در شهرش مانند گندم، جو، خرما، برنج، ذرت و مانند اینها به مستحق بدهد و احتیاط لازم آن است که از غذاهایی که در شهرش معمول نیست ندهد؛ هر چند گندم، جو، خرما یا کشمش باشد. (آیت الله سیستانی)^۴
- از نوع غذای مردم آن محل اعم از: گندم، جو، خرما، برنج، ذرت و مانند اینها به مستحق بدهد (در زکات فطره خوراک شخصی خود انسان ملاک نیست بلکه خوراک معمولی اهل شهر و یا محل ملاک است؛ بنابراین، کسی که همیشه برنج می‌خورد می‌تواند زکات فطره را از گندم بدهد.) (آیت الله مکارم).^۵

آیا پرداخت نان در زکات فطره کافی است؟

- اشکال دارد (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۶
- کفایت می‌کند (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).^۷

۲.۶. تفاوت در جنس زکات فطره

آیا در پرداخت فطره می‌توان نصف صاع را از جنسی مثل گندم و نصف دیگر آن را از جنس دیگری، مثل برنج داد؟^۱

۱. <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۱۹۲۴۳&mid=۲۵۸۵۸۴>

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۳۲ و ۲۳۳.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۷؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

۵. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۷۹۴&mid=۲۵۸۵۸۴>

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ (نکته: مکارم [برخلاف حاشیه عروة] در استفتاء خصوصی می‌فرمایند: «اگر آرد موجود در نان به مقدار صاع باشد، کفایت می‌کند.» در نتیجه فتوای ایشان احتیاج به بررسی بیشتر دارد).

۷. مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

- خیر، انسان نمی‌تواند (حضرت امام، آیت الله سیستانی).
- خیر نمی‌تواند مگر اینکه مخلوط آن دو، غذای معمولی آن محلّ باشد. (آیه الله مکارم)

آیا زمان پرداخت فطره می‌توان به تعدادی از افراد تحت تکفل یک نوع جنس و به دیگران جنس دیگری داد؟

- بله، مانعی ندارد؛ مثلاً به خودش برنج و به افراد تحت تکفل گندم بدهد و یا به هر یک از افراد تحت تکفل جنسی بدهد و یا بعضی را پول و تعدادی را جنس بدهد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۲

اگر زکات فطره فردی بر دوفتر واجب باشد، آیا آن دوفتر می‌توانند سهم خود را از اجناس مختلف پرداخت نمایند؟

- بنابر احتیاط واجب، یک نوع جنس پرداخت نمایند (حضرت امام).^۳
- باید یک نوع جنس پرداخت نمایند (آیت الله مکارم).^۴

۳.۶. شرایط جنس زکات فطره

شرایط جنس زکات فطره چیست؟

- گندم یا چیز دیگری را که برای فطره می‌دهد، باید به جنس دیگر یا خاک مخلوط نباشد یا اگر مخلوط است چیزی که مخلوط شده به قدری کم باشد که قابل اعتنا نباشد و اگر بیش از این مقدار باشد در صورتی صحیح است که خالص آن به یک صاع برسد ولی اگر مثلاً یک صاع گندم به چندین من خاک مخلوط باشد که خالص کردن آن خرج یا کار بیشتر از متعارف دارد، دادن آن کافی نیست. (حضرت امام)^۵
- گندم یا چیز دیگری را که برای فطره می‌دهد، باید به جنس دیگر یا خاک مخلوط نباشد و چنانچه مخلوط باشد، اگر خالص آن به یک صاع برسد و بدون جدا کردن قابل استفاده باشد، یا جدا کردن آن زحمت فوق‌العاده نداشته باشد، یا آنچه مخلوط شده بقدری کم باشد که قابل اعتنا نباشد، اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۶

۱. رساله مراجع، ج ۲، م ۲۰۲ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۲۸.

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئله ۱۱۷۸؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۸.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۱۱.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی من تجب عنه، مسئله ۱۱.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۶.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۶.

- گندم یا چیز دیگری را که برای فطره می‌دهد، باید مخلوط با خاک و اشیاء دیگر نباشد، مگر این که به قدری کم باشد که به حساب نیاید. (آیت الله مکارم)^۱

۱. سالم باشد و معیوب نباشد. (حضرت امام).^۲

۲. بنابر احتیاط واجب، سالم باشد و معیوب نباشد. (آیت الله سیستانی).^۳

۳. زکات فطر را از جنس معیوب نمی‌توان داد، ولی اگر جایی باشد که خوراک غالب آنها به این صورت است، مانعی ندارد (آیت الله مکارم).^۴

۴.۶. پرداخت اجناس دیگر به جای زکات فطره

آیا می‌توان جنس دیگری را به عنوان زکات فطره به فقیر داد؟

- جایز نیست (حضرت امام).^۵

- بنابر احتیاط واجب، جایز نیست (آیت الله مکارم).^۶

۵.۶. پرداخت پول به جای زکات فطره

آیا پرداخت پول اجناسی که در زکات فطره داده می‌شود، به جای اجناس زکات فطره کافی است؟

- بله، کفایت می‌کند (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۷

۶.۶. معیار در محاسبه مکان و قیمت زکات فطره

الف: محاسبه مبلغ زکات فطره، قیمت کدام شهر ملاک است؟

- ملاک شهری است که فرد می‌خواهد زکات فطره را اخراج نماید (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۸

ب: در زکات فطره اگر بخواهند قیمت جنس [نان] را حساب کنند، آیا نرخ دولتی حساب کنند یا آزاد؟

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۶.

۲. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۱؛ امام، تحریر الوسیله، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۷.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۱، سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۷.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۷.

۵. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۱.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۲.

۷. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۳۳؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۱.

۸. القول فی جنسها، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

۸. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۵؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۱، سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۷۹.

- باید قیمت جنس را آزاد محاسبه کنند (امام خامنه ای).^۱
- ملاک، قیمت خرده فروشی در بازار آزاد است نه قیمت عمده فروشی و نرخ رسمی و به تعبیر دیگر باید پولی بدهد که فقیر اگر بخواهد بتواند با آن همان جنس را از بازار بخرد. (آیت الله مکارم).^۲
- درجایی که نان با نرخ دولتی معمول است و به مصرف همگان می رسد، حساب با نرخ دولتی مانعی ندارد (آیت الله سیستانی).^۳

۷.۶. اختلاف قیمت زمان وجوب با زمان ادا

اگر قیمت جنس فطره در شب عید فطر با بعد از آن فرق کند، کدام قیمت محاسبه شود؟

ملاک قیمت، زمان پرداخت است؛ بنابراین اگر در زمان پرداخت، قیمت جنس فطره کم یا زیاد شود و بخواهد قیمت آن را پرداخت نماید، قیمت در شهر و زمان پرداخت معتبر است (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۴

۸.۶. پرداخت زکات فطره از مال حرام

آیا پرداخت فطره از مال حرام کفایت می کند؟

خیر، حتی اگر انسان مخارج خانواده اش را از حرام بدهد، باید فطره آنها را از مال حلال بدهد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۵

۹.۶. کنار گذاشتن زکات فطره بصورت مشاع

اگر انسان دارای مالی باشد که قیمتش از فطره بیشتر است، آیا می تواند فطره را نهد و نیت کند مقداری از آن مال برای زکات فطره باشد؟

اگر نیت کند مقداری از آن مال برای فطره باشد، اشکال دارد (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۶
اگر نیت کند مقداری از آن مال برای فطره باشد، بنابر احتیاط واجب کافی نیست (سیستانی).^۷

۱. مقام معظم رهبری، استفتاء خصوصی.

۲. <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۱۹۲۴۳&mid=۲۵۸۶۲۱>

۳. سیستانی، استفتاء خصوصی.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۵؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره، القول فی جنسها، مسئله ۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مساله ۱۱۷۹

۵. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۱۱.

۶. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۲، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۰&mid=۲۵۸۶۲۸>

۷. سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۸۰؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۳۳.

۱۰.۶. کنار گذاشتن زکات فطره از مال مشترک

آیا انسان می‌تواند زکات فطره را از مال مشترکی که بین خود و دیگری است، کنار بگذارد؟

- اگر سهم انسان به اندازه زکات فطره و یا کمتر از آن است، مانعی ندارد (حضرت امام).^۱
- اشکال دارد، هرچند سهم انسان به اندازه زکات فطره باشد (آیت الله سیستانی).^۲
- کنار گذاشتن در این فرض، اشکال دارد (آیت الله مکارم).^۳

۱۱.۶. کنار گذاشتن کمتر از حد واجب زکات فطره (یک صاع)

آیا می‌توان مقدار کمتر از حد واجب زکات فطره (یک صاع) را کنار گذاشت؟

- بله، می‌توان مقدار کمتر از حد واجب زکات فطره را کنار گذاشت؛ در نتیجه آن مقدار کنار گذاشته شده، حکم معزول و مابقی آن حکم غیر معزول را دارد (حضرت امام، آیت الله مکارم).^۴

۱۲.۶. مقدار زکات فطره

مقدار واجب زکات فطره چقدر است؟

- برای هر نفر پرداخت یک صاع کافی است و هر صاع حدود سه کیلوگرم است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۵

آیا می‌توان از جنس بهتری که قیمتش دو برابر جنس معمولی آن است، به مقدار نصف صاع زکات فطره داد؟

- خیر، اگر از جنسی مثل: گندم مرغوبی که قیمت آن دو برابر گندم معمولی است، نصف صاع بدهد کافی نیست بلکه اگر آن را به قصد قیمت فطره هم بدهد کافی نیست (آیت الله سیستانی).^۶

۱۳.۶. اندازه پرداخت زکات فطره به فقیر

چه مقدار از زکات فطره را می‌توان به مستحق داد؟

۱. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۲

۲. سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۸۰.

۳. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۲.

۴. عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۲.

۵. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۳۳؛ عروة الوثقی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی جنسها، مسئله ۷؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات فطره،

القول فی قدرها، سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۷۸؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۹۹۱.

۶. سیستانی، توضیح المسائل، ج ۲۶۶۹

۱. کمتر از یک صاع:

الف. بنابر احتیاط واجب، کمتر از یک صاع نباشد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).^۱
ج. بنابر احتیاط مستحب، کمتر از یک صاع نباشد؛ مگر اینکه تعدادی از فقراء وجود داشته باشند و به هر کدام یک صاع نرسد (آیت الله سیستانی).^۲

۲. مقدار کسری مؤونه یک سال:

می توان فطره داد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).^۳

۳. بیشتر از مخارج سال تا حد غنی و بی نیازی:

بنابر احتیاط واجب، نمی توان به او زکات داد (حضرت امام، امام خامنه ای، سیستانی، مکارم).^۴

در رساله فرموده اید: «بنابر احتیاط واجب، به فقیر کمتر از یک صاع داده نشود.» آیا می شود سه صاع را بین دو فقیر نصف کرد؛ به طوری که به هر کدام یک صاع و نیم داده شود، یا آنکه اعطاء صاع ناقص اشکال دارد؟

- اعطاء صاع ناقص نیز اشکال دارد (آیت الله مکارم).^۵

۱۴.۶. مخلوط شدن چند زکات فطره با هم

در صندوق های زکات، فطره افراد با هم مخلوط می شود. حال اگر مبلغ زکات فطره مثلاً چهار هزار تومان اعلام شود و در موقع پرداخت زکات فطره به مستحق چهار تا هزار تومانی داده شود که از چهار نفر است؛ یعنی هر هزار تومان مال یک نفر می باشد؛ بنابراین از هر فردی یک چهارم زکات فطره اش به فقیر می رسد که کمتر از قیمت یک صاع است. آیا این کار اشکال دارد؟

- این کار اشکالی ندارد؛ زیرا بعد از مخلوط شدن، حکم مال مشاع را پیدا می کند (آیت الله مکارم).^۶

عده ای بابت زکات فطره، پولهایی به امام جماعت مسجد می دهند و امام جماعت موقع پرداخت، قیمت یکی از اجناس که شرع تعیین فرموده، مثلاً قیمت جو را حساب می کند و به فقیر می دهد و یا بدون حساب مبلغی که جمع شده را به چند فقیر می دهد، این کار چگونه است؟

۱. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۲: عروۃ الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، باب مصرف زکات فطره، مسئله ۳؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات

فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۸۰۲.

۲. عروۃ الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، باب مصرف زکات فطره، مسئله ۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۱۱۸۶

۳. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۲: عروۃ الوثقی، ج ۲، زکاة الفطره، باب مصرف زکات فطره، مسئله ۴؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، زکات

فطره، القول فی مصرفها؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۸۰۲.

۴. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۲: عروۃ الوثقی، ج ۲، میحت زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئله ۲؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲،

میحت زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئله ۳؛ سیستانی، مجموعه استفتائات زکات مال، مسئله ۱۴۶.

۵. مکارم، استفتاء خصوصی.

۶. مکارم، استفتاء خصوصی.

- این کار اشکال ندارد لکن بنا بر احتیاط به نحوی عمل کنند که به یک فقیر کمتر از یک صاع داده نشود. (امام خامنه ای)^۱

آیا زکات فطره جمع‌آوری شده را می‌توان برای امانت بیشتر به حساب بانکی واریز کرد و یا آنکه چون در حساب بانکی پول در گردش است و با پول‌های سایر حساب‌ها مخلوط می‌شود [در زکات فطره عین پول خصوصیت دارد]، نمی‌توان آنرا به حساب بانکی واریز کرد؟ اگر سال‌های پیش این کار را کرده وظیفه او چیست؟

- این امر منوط به اجازه حاکم شرع است (آیت الله سیستانی).^۲

۱۵.۶. تبدیل زکات فطره (تعویض فطره با چیز دیگری)

اگر زکات فطره را کنار گذاشته، آیا می‌توان آن را تبدیل نمود؟

- مالی را که به قصد فطره کنار گذاشته، نمی‌تواند با مال دیگری عوض کند، بلکه باید همان را برای فطره بدهد.^۳ (حضرت امام، امام خامنه ای^۴، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۵

۱۶.۶. وظیفه شخص در صورت تعویض فطره

اگر کسی پولی را بابت زکات فطره کنار گذارد اما در هنگام پرداخت، معادل آن را از دو برگ اسکناس دیگر بپردازد؛ تکلیف شخص نسبت به پول کنار گذاشته شده چیست؟

- احتیاط واجب آن است که آن پول را هم به عنوان زکات فطره بپردازد. (آیه الله مکارم)^۶

در رساله فارسی آمده است: (مالی را که به قصد زکات فطره کنار می‌گذارند، نمی‌توانند آن مال را با مال دیگر عوض کنند؛ بلکه باید همان را برای فطره بدهند) حالا اگر کسانی که روز عید فطر پای صندوق‌های زکات فطره در مساجد هستند و نیاز به خرد کردن پول پیدا کنند، مثلاً اگر زکات فطره هرنفر ۲۵۰۰ تومان باشد و فرد مراجعه کننده ۳۰۰۰ تومان بدهد، او ۳۰۰۰ تومان را داخل صندوق فطره انداخته و ۵۰۰ تومان از زکات فطره موجود در

۱. استفتای خصوصی.

۲. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، استفتائات، سؤال ۲.

۳. به عنوان مثال، فردی که ۱۰ عدد اسکناس ۱۰۰۰۰ ریالی را به عنوان زکات فطره از مال خویش کنار گذاشته است، نمی‌تواند آن را با یک عدد اسکناس ۱۰۰۰۰۰ ریالی عوض نماید؛ هر چند به خرد کردن پول نیاز داشته باشد.

۴. اگر مثلاً یک چک پول پنجاه هزار تومانی کنار بگذارد به نیت اینکه مثلاً سی هزار تومان آن فطره باشد آیا کافست و می‌تواند چک پول را خرد کند و مبلغ سی هزار تومان را به فقیر بدهد؟ می‌تواند، ولکن از فقیر در این کار اجازه بگیرد. شماره استفتاء: ۷۷۱۹۲۳ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶

۵. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر معظم رهبری به نشانی: www.Leader.ir. احکام روزه، سؤال ۲۳۵: عروۃ الوقتی، ج ۲، زکات فطره، فصل فی وقت وجوبها، مسئله ۶: سیستانی، منهاج الصالحین، زکات فطره، مسئله ۱۱۸۱: توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۳۲.

۶. <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۱۹۲۴۳&mid=۲۵۸۶۳۰>

صندوق را به او می‌دهد، آیا این کار جایز است؟ اگر مسئول صندوق تاکنون این کار را می‌کرده و باقیمانده پول را از زکات به افراد می‌داده، چه وظیفه‌ای دارد؟

- این کار باید با اجازه حاکم شرع باشد و حاکم شرع می‌تواند کارهای گذشته را امضا نماید (آیت الله سیستانی).^۱

۱۷.۶. حکم گم شدن فطره کنار گذاشته شده

اگر انسان فطره را گم بکند تکلیف چیست؟ اگر از مال دیگری به اندازه فطره بدهد و بعدا همان پولی که بابت فطره کنار گذاشته را پیدا کند وظیفه چیست؟

- اگر مطابق وظیفه جدا کرده و در نگهداری و رساندن به مصرف شرعی کوتاهی نکرده وظیفه‌ای ندارد والا ضامن است و در هر صورت اگر از مال دیگری پرداخت کرد و بعداً پیدا شد باید خود آنرا بپردازد. (امام خامنه ای)^۲

۱۷.۶. حکم واریز پول زکات فطره به حساب بانکی

الف: اگر پول به حساب بانکی فلان مستحق زکات فطره واریز شود یا به کمیته امداد داده شود و در این صورت عین مال از بین می‌رود این کار چه حکمی دارد؟

پاسخ: در این موارد اشکالی ندارد. (آیه الله مکارم)^۳

ب: کسی که وکیل در پرداخت فطره می‌باشد؛ با توجه به در دسترس نبودن فقیر، می‌تواند از حساب خود به حساب فقیر واریز کرده و فطره دریافت شده را مصرف کند؟

پاسخ: در فرض سوال، مانعی ندارد. (آیه الله مکارم)^۴

۱۸.۶. حکم کارت به کارت کردن فطره به حساب فقیر

اگر شخصی فطره خودش را به صورت کارت به کارت به فقیر بدهد آیا این عمل جایز است؟

- فی نفسه اشکال ندارد. (امام خامنه ای)^۵

۱. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، استفتائات، سؤال ۱.

۲. استفتاء خصوصی شماره استفتاء: ۷۷۱۹۲۳ تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶

۳. <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۱۹۲۴۳&mid=۲۵۸۶۳۴>.

۴. <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۷۹۸&mid=۲۵۸۶۳۵>.

۵. سایت ادمین رهبری، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۵۶۵۹۸۷ تاریخ استفتاء: ۲۹/۰۴/۱۳۹۴

فصل ششم: بیان چند مطلب پیرامون زکات فطره

۱.۷. قصد قربت

آیا هنگام پرداخت زکات فطره، قصد قربت لازم است؟

- بله، زکات فطره امری عبادی است و باید هنگام پرداخت قصد قربت نمود؛ یعنی باید فطریه را برای تذلل در پیشگاه خداوند متعال و با اخلاص پرداخت نمود (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).^۱

فردی بدون قصد قربت یا بدون رعایت اخلاص، فطریه‌اش را پرداخت می‌کند، آیا تکلیف از او ساقط می‌شود؟

- اگر مکلف بدون قصد قربت یا بدون رعایت اخلاص فطریه را بپردازد، کافی است و زکات فطره محسوب می‌شود؛ هرچند به علت نداشتن قصد قربت یا عدم رعایت اخلاص، گناهکار است (آیت الله سیستانی).^۲

۲.۷. اشتباه در پرداخت زکات به فقیر

اگر انسان به خیال این که کسی فقیر است به او فطره بدهد و بعد بفهمد فقیر نبوده، حکمش چیست؟

۱. اگر عین فطره وجود داشته باشد:^۳

الف. می‌تواند آن را پس بگیرد و اگر نمی‌تواند، باید از مال خودش فطریه را بدهد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

ب. می‌تواند آن را پس بگیرد و اگر پس نگیرد، باید از مال خودش فطریه را بدهد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

ج. باید آن را پس بگیرد و اگر نمی‌تواند، باید از مال خودش عوض فطریه را بدهد (آیت الله سیستانی).

۲. اگر عین فطره وجود نداشته باشد:^۴

۱. عروة الوثقی، ج ۲، فصل فی شرائط وجوبها، مسئله ۳؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مبحث زکات، القول فی بقیة احکام الزکاة، مسئله ۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مبحث زکات، مسئله ۱۶۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۴.

۲. سیستانی، مجموعه استفتائات زکات فطره، مسئله ۳۵.

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری به نشانی: www.leader.ir، احکام روزه، سؤال ۲۴۸؛ عروة الوثقی، ج ۲، کتاب زکات، اصناف مستحقین زکات، مسئله ۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۲۰۲۲.

۴. رساله مراجع، ج ۲، مساله ۲۰۲۲.

الف. می‌تواند پس بگیرد و به مستحق بدهد و اگر نتواند بگیرد، باید از مال خودش فطره را بدهد و اگر از بین رفته باشد، در صورتی که گیرنده فطره می‌دانسته (امام: یا احتمال می‌داده) آنچه را گرفته فطره است، باید عوض آن را بدهد و الا، دادن عوض بر او واجب نیست و انسان باید دوباره فطره را بدهد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

در صورتی که گیرنده فطره می‌دانسته آنچه را گرفته زکات فطره است، باید عوض آن را بدهد و در غیر این صورت عوض بر او واجب نیست و اگر دهنده فطره در تحقیق حال فقیر کوتاهی نکرده باشد بر او هم چیزی نیست. (آیت الله مکارم)^۱

^۱ رساله مراجع، ج ۲، مساله ۲۰۲۲